

Fontana, contra la covardia

written by Jordi Badia Pujol | 2 de setembre de 2018

La mort de Josep Fontana s'ha escaigut quan jo tot just acabava de revisar el seu darrer llibre, encara inèdit. Es dirà *La crisi com a triomf del capitalisme* i l'editarà *Tres i Quatre*, amb presentació d'Antoni Furió. És un aplec de dotze texts diversos, principalment conferències i articles publicats en llibres col·lectius.

Fontana hi disseca el capitalisme occidental no pas per a exposar-ne, amb distància, el funcionament, sinó per a sacsejar-nos, desvetllar-nos, fer-nos reaccionar. Si no sou lectors de llibres d'història, tant se val: aquest, al capdavant, va adreçat a tothom qui tingui un mínim de sensibilitat social, tothom qui cregui que cal defensar els drets humans.

Una de les idees recurrents d'aquests texts és, fet i fet, un estímul. Explica i demostra que, passada la Segona Guerra Mundial, per la por de la guerra freda i de la força dels sindicats, els poderosos havien afluixat una mica i els treballadors havíem començat a conquerir un seguit de drets (l'anomenat «estat del benestar»). Tot allò –demostra i lamenta Fontana– ens ho van començar a prendre a final dels anys 1970 i la pèrdua de drets ha agafat embranzida amb la crisi del segle XXI.

Quan Fontana desgrana aquest procés no parla pas un estudiós fred i amb afany d'objectivitat, sinó un home que s'arromanga, que es compromet i que forneix eines als qui hem estat víctimes d'aquest engany.

Ho explica prou bé aquest fragment, que correspon a la conferència titulada «Les conquestes perdudes», pronunciada a Girona el 2012:

«Això que perdem en l'actualitat no són concessions generoses

que se'ns havien fet, sinó els guanys acumulats de dos-cents anys de lluites socials que ens van permetre d'establir un sistema de negociació de les condicions i de la remuneració del treball per mitjà dels sindicats, i guanyar per a tots l'educació pública, la sanitat pública i el sistema de pensions. Tot això ens ho van arrabassant i, si ens ho deixem perdre, potser tornarem a necessitar dos-cents anys més per a recuperar-ho.»

L'anàlisi de Fontana combina perfectament el rigor i l'amenitat, amb exemples concrets i reconeixedors. En aquest fragment (de la conferència «Després de la crisi», que va pronunciar al Centre de Cultura Contemporània de Barcelona el 2013) ens parla dels treballadors del *fast-food* dels Estats Units. Els posa d'exemple per a fer-nos conscients d'un problema greu de la societat occidental: quanta gent jove, formada a la universitat, ha de treballar en feines poc qualificades. Un drama que no ens esperàvem:

«Les històries personals que es recullen entre ells [treballadors del "fast food"] mostren la impossibilitat de subsistir amb uns sous de misèria. Uns treballadors entre els quals hi ha gent amb qualificació universitària, com una noia que té graus en ciència política i sociologia, gràcies a haver seguit uns estudis que li han deixat uns deutes de 20.000 dòlars de crèdits, que encara ha d'acabar de pagar, i que es queixa que el sou no li arriba sinó per a fer un àpat al dia. Això il·lustra un aspecte important de la qüestió: el reconeixement del fet que "el valor d'un títol universitari ja no és el que solia ser, i el cost d'obtenir-lo comença a ser prohibitiu".»

Hi ha un text (de la conferència «Les conquestes perdudes», ja esmentada) en què relaciona dos conceptes cabdals, dos conceptes que defineixen l'exercici del poder d'aquests darrers decennis: «austeritat» i «repressió». No em digueu que

no és revelador:

«Austeritat i repressió són dues qüestions clarament relacionades, tant a Europa com als Estats Units, perquè formen un dels elements definidors del nou sistema. Convé que quedi clar: no són mesures temporals destinades a fer front a la crisi, que desapareixeran quan es torni a la normalitat en el terreny de l'economia. La criminalització de la protesta va encaminada sobretot a imposar unes mesures restrictives que contenen elements de canvi permanent en les regles del joc social, destinats a persistir: reforma laboral, limitació del dret de vaga, atacs als sindicats, privatització progressiva de la sanitat pública, desballestament de l'educació pública...»

Un historiador amb els coneixements i l'exigència de Josep Fontana podia escriure fragments com el següent (extret de l'article «La lògica del camp de concentració», publicat a *La Lamentable* el 2015). Partint de noves investigacions sobre l'Holocaust, detalla els criteris econòmics dels camps de concentració, «peculiaris, però ben racionals pel que fa a la maximització dels beneficis». I això ho connecta magistralment (i cruament) amb el món d'ara:

«Algú potser s'estranya que faci aquestes consideracions [sobre l'eficàcia econòmica dels camps de concentració] en un espai destinat a reflexionar sobre qüestions que fan referència al món en què vivim. Però és que aquestes lectures m'han fet pensar en les similituds que hi ha entre la lògica dels camps de concentració i les normes de les polítiques d'austeritat que se'ns imposen. Els fonaments són els mateixos: minimitzar els costos del treball i eliminar el malbaratament de recursos que significa mantenir els qui no estan en condicions de continuar produint. La reducció dels costos salarials s'ha aconseguit amb una mesura genial, la "flexibilització de l'ocupació", que com que deixa els treballadors indefensos davant la desocupació, estalvia als

empresaris aquelles molèsties que abans causaven les disputes pel salari just (quin sentit té parlar de “salari mínim” havent-hi com hi ha contractes de 0 hores?).»

Vull acabar aquest tast amb un frase que em va colpir quan la vaig llegir. Tots deueu haver sentit que si quan ets jove no ets comunista no tens cor, però si quan et fas gran encara ho ets vol dir que no tens enteniment. Doncs bé, l'antídot d'aquesta sentència cèlebre és una frase que va pronunciar Josep Fontana el 2002 al Palau de la Generalitat, amb motiu de la presentació de les memòries del seu admirat amic Miguel Núñez. Fa així:

«El trànsit, que estem acostumats a considerar lògic i raonable, d'una joventut de lluita a una edat adulta entenimentada, que s'acomoda al món en què viu i renuncia a esforçar-se per canviar-lo, sovint no és maduresa, sinó covardia.»

I a mi m'agradaria tenir el cor, el cap i la valentia d'aquest comunista...